

**MODERN KÖNYVTÁR
SZERKESZTI GÖMÖRI JENŐ
122. SZÁM**

A SIRALOMHÁZBAN

- EGYFELVONÁSOS SZINMŰ -

**IRTA:
SZEMERE GYÖRGY**

**BUDAPEST
ATHENAEUM IROD. ÉS NYOMD. RÉSZVÉNYTÁRS. KIADÁSA**

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2015
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5572-99-9 (online)
MEK-14237

Költeni annyi, mint ítélőszéket
tartani önmagunk felett.

(IBSEN)

A SIRALOMHÁZBAN

SZEMÉLYEK:

Karácsonyi Jóska, rab
Mihály, altiszt a fegyházban
Dranczur, őr ugyanott
Lelkész

A szegedi börtön siralomháza. Középen festetlen asztal, két szék. Jobbra széles padágy (priccs); felette a falon egy Mária-kép. Színfénék közepén vasajtó. Az ajtótól balra egy fogas a falon, melyre egy parasztos ünneplő zeke, különféle ruha, törülköző és egy pár csizma van felakasztva; balra egy hosszú pad, rajta mosdótál és vizeskancsó.

JÓSKA (egyedül; alszik egy padágyon és fenszóval álmodik; - szünet): Eladlak, Zsófi, mer muszáj. - Két évig koplaltam rád, de... Ne nyalogass, he... (Szinte sirva:) Zsófi! Nye, bocike, nye!...

MIHÁLY (hátraszól a lelkésznek): Alszik, de azért csak tessék bejönni. Hisz majd mindig alszik.

LELKÉSZ (belép): Kimerítette büne sulya, a lelkiismerete.

MIHÁLY: Ezt nem bántja a lelkiismerete, - nem ezt; egy csöppet sem fél.

LELKÉSZ: Oh, gőgös emberfia, még ilyenkor is kérkedel vad erőddel! Istenkáromlás ilyenkor a te vad erőd...

MIHÁLY: Már instállom, e se nem gőgös, se nem vad; inkább olyan jámbor és lusta, mint - megkövetem alásan - a jóllakott kutya...

JÓSKA (tovább álmodik): Isz, Puli, isz! - Nyete nye! - Csöndér ur, az Isten áldja meg, riassza vissza azt a kutyát - nem tudom nézni a szemit - ni, akár a gyerek.

MIHÁLY (magyarázva): A kutyával álmodik. A tehenjéről is álmodik néha, meg a lovairól.

LELKÉSZ (részvétellel nézni Jóska arcvonásait): Csudálatos! Azt hinné az ember, hogy ha így álmában látja, hogy egy kis gyermek lelke lakozik benne... És az arca is csupa szelidség, csupa jóság!... Csudálatos!

MIHÁLY: Felköltsem?

LELKÉSZ: Ne bántsa.

JÓSKA (álmodik): Édesanyám, lelkem, nem rijjon kend, szentem... Hisz csak oda visznek engem, ahol van igazság: az égbe. (Az utolsó szavakat szinte fuldokolva mondja; teste vonaglik, mint a rossz álomtól zaklatottnak. Felébred, megkönnyebbitő fohász tör ki belőle) Hál' Istennek!... (Lassan eszmél, szemét öklével törli) Hej! keserves élet ez! Tömik az embert, mint a hizót; dolgozni meg nem lehet. Aztán ilyeneket álmodik az ember!... Csakhogy vége lesz nemsokára!

LELKÉSZ (köhéccsel, kenetteljesen beszél): Hivem a Szentháromságban, testvérem az Urban, - fiam!

JÓSKA (csodálkozva, zavartan; - fölkel): Engedelmet instállok, nem vettem észre.

LELKÉSZ: Csudálkozol, hogy engem látsz itt?

JÓSKA (bánatosan): Balog főtisztelendő ur, az én jótevő szent atyám, elhagyott engemet...

LELKÉSZ: Beteg...

JÓSKA (összerezzén): Beteg?

LELKÉSZ: Beteggé tette, megtörte megátalkodottságod.

JÓSKA (leverten): Miattam beteg? Én édes Istenem, pedig de szeretem, de szerettem...

LELKÉSZ: Itt vagyok helyette én, azzal a szent fogadalommal, hogy megmentelek az Urnak... (Fenséges önbizalommal) Engem nem fogsz megtörni, én fogom megtörni a hit erejével a te makacs lelkedet... (Nagy melegséggel megöleli és megcsókolja Jóskát) Szeretlek, fiam, az enyém vagy - a vérem vagy, lelkem a lelked - a lelkem vagy - nem hagylak veszni pogányul - Isten dicsőségére megmentelek. (Csókra nyújtja a feszületet.)

JÓSKA (mohón kap utána és fanatikusan csókolja): Uram, Jézus Krisztus, áldott legyen a Te szent neved! Adj jobb sorsot nekem ott a magas mennyben, mint volt itt e földön! Hiszen osztályostársad vagyok a szenvedésben, engem is megfeszítettek az emberek!

MIHÁLY (szó nélkül elmegy).

LELKÉSZ: Mily vakmerő beszéd!... Hogy merészeled a magad bűnös lelke kinját az Ur Jézus szenvedésével együtt említeni?!

JÓSKA: Megkövetem alásan, nem tudtam, hogy rosszul imádkozom. A szivemből gyütt...

LELKÉSZ (szeliden): Majd megtanítalak én, fiam. Azért vagyok itt. De előbb szállj magadba. Gondold, hogy az Ur megjelent most előtted itt, hogy számon kérje tőled nagy bűnödöt.

JÓSKA (gépiesen): Az Ur megjelent itt...

LELKÉSZ (ismét csókra nyújtja a feszületet, Jóska megcsókolja): Érzed-e, hogy jelen van?

JÓSKA (összeteszi kezét): Érzem... Mindig velem vót az én Istenem, de most, mintha még közelebb volna hozzám. (Térdre esik és halkan, megtörve imádkozik, majd fenszóval) Bocsásd meg a mi vétkeinket, miként mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek... (Feláll, buzgó sietséggel) Főtisztelendő ur! Én megbocsátok a Zsuzsinak, - én megbocsátok még a Kiszti Mátyásnak is.

LELKÉSZ (szigorral): Ember, hol tévelyegsz? Micsoda sátán tartja igézet alatt bűnös lelkedet?! Még te osztogatsz bocsánatot? És annak akit megöltél? És annak, akit földönfutóvá tettél: árva hitvesednek?!...

JÓSKA (csodálkozva): Földönfutóvá? Én? - Őket? - Megkövetem alásan, nem akarom megsérteni, de nem én tettem földönfutóvá a Zsuzsit... És én a Kiszti Mátyást se bántottam volna soha. Ő bántott engemet - ő csábította el az asszonyomat - ő lopta ki huncutsággal a glébámat a lábam alól, amit én tíz évi keserves munkával összekuporgattam, - ő, meg a Zsuzsi. - Nem én őket, ők tettek földönfutó koldussá engemet...

LELKÉSZ (felháborodva): Isten színe előtt ilyet mondani! - -

JÓSKA (egyszerűen): Sosem hazudtam én. Igaz ember voltam teljes életemben.

LELKÉSZ (megdöbbenve): Igaz ember?! Mikor öltél?

JÓSKA: Hát nem volt igazam? Megrontotta a feleségemet, aztán elpusztítottak kettesben... Hej, pedig hogy szerettem én azt az asszonyt! Sokkal jobban mint az életemet... Hisz miatta halok meg.

LELKÉSZ (feddőleg): Azért kell meghalnod, mert öltél.

JÓSKA: Hát igen, instálom, de azért öltem, mert meg akarok halni. Hej, mert minek nekem az életem a Zsuzsi nélkül!

LELKÉSZ (rövid szünet után, közvetlen, egyszerű hangon): Mikor én ide beléptem, megfogadtam, hogy nem hagylak el addig, amíg méltóvá nem teszek Isten irgalmára, - nem kérek tőled semmi egyebet, minthogy meghallgasd szent igéimet. Az én lelkemben, az én erős hitemben maga Isten lakik, téged a Sátán tart fogva. Hát meg kell hogy győzzek.

JÓSKA (fejét rázva): Nem kell engem a Sátántól féltetni. Az én szivemben is Isten lakik... Hiszen éppen ő tőle a magas mennyekben várom boldogulásomat... Itt a földön kicsit tartott nagyon.

LELKÉSZ: Hát ha azt hiszed, hogy veled az Isten, valld be igaz hitedre, miért ölted meg Kiszti Mátyást?

JÓSKA: Megmondtam, főtisztelendő uram.

LELKÉSZ (türelemmel): Várj csak Jóska. Amit az előbb mondtál, az nem volt jól mondva. A törvényszék kétségen kívül megállapította feleséged ártatlanságát, hát az ő bűnével ne hozakodj elő... Kiderült, hogy rablási szándékkal oltottad ki a Kiszti életét...

JÓSKA (közbevág): Az nem derült ki, instálom...

LELKÉSZ: Az összetett bizonyítékokon kívül, önvallomásodra alapította a törvényszék ítéletét...

JÓSKA (közbevág): Én nem vallottam be semmit - inkább váltig azt hajtottam, hogy nem vagyok bűnös, hogy csak azt tettem vele, amit megérdemelt.

LELKÉSZ (megdöbbenve): Amit megérdemelt?!...

JÓSKA: De hát hiába mondtam én akármit is: nem biztak a szavamban a bíró urak. Hát, mondok, nem huzakodok velük, rá hagytam, hogy: »jól van tekintetes bíró urak, legyen én a bűnös és legyen ártatlan a Zsuzsi, meg a Kiszti.«

LELKÉSZ (szünet után): Fogd meg a kezemet és nézz a szemembe.

JÓSKA (megteszi): Szívesen.

LELKÉSZ (fűrészőleg): Azért nem védted magadat, mert rösteltél huzakodni a bíró urakkal?

JÓSKA: Meg hogy jobb szeretek meghalni.

LELKÉSZ (némi habozás után): De hiszen akkor te egy szörnyű tévedésbe ejtetted bírąidat: egy igazságtalan ítélettel terhelted meg az ő lelkőket - bünt követtél el ellenük!

JÓSKA (mentegetőzve): Én nem akartam, instállom, én megmondtam nekik a valót becsületesen. Arról nem tehetek, hogy inkább hittek Zsuzsinak, meg a fiskális uraknak. - Már instállom, akkor jobban van az így, ahogy Isten akarja. - Inkább meghalok én, minthogy a börtönben szenvedjek. Nem nekem való az. Ugy hozzá szoktam én a munkához - nem tudok én dolog nélkül aludni se. - Amőte itt heverem a napot, mint a hizó, folyvást álmos vagyok. Oszt ha alszok, olyanokat álmodok, hogy csupa keserűség. Sirok is álmomban, mint a vénasszonyok, mert mindig velem vannak a jószágaim, meg az édes szülém... Hát minek élnék így, mint egy pulya? De jó is az Isten, hogy ezt nem kívánja tőlem, (Elmereng).

LELKÉSZ (fohászkodva): Legyen meg az ő szent akarata. (Bensőséggel). Fiam, fiam!

JÓSKA: Tessen parancsolni!

LELKÉSZ: Igen nagy örömet okoztál nekem a vallomásoddal. Megkönnyebbedett a szívem, látva, hogy lelked nem oly sötét, mint amilyen sötétnek a birói ítélet vallja s a birói ítélet után a többi ember. Szolgáljon vigaszodul, hogy - bár így is szörnyű a bűnöd, - az örök ítélő bíró enyhébb és igazságosabb ítéletet fog a fejedre szabni, mint gyarló földi bírágid. Ő tekintetbe fogja venni megkínzott lelked mentségeit. Ott fenn a dicsőséges magasságban nincs tévedés.

JÓSKA: Ugy érzem én is. Ő látni fogja az én lelkemet.

LELKÉSZ: Hát teljék meg bűnbánattal a te lelked, hogy mire hozzá ér, számot tarthasson szent kegyelmére.

JÓSKA: Nagyon szánom bánom minden bűnömet.

LELKÉSZ (leül): Hát mondj meg nekem mindent, fiam.

JÓSKA (leül): A Pali Gyurinak - akivel én barázdsz szomszéd vagyok - a földjiből elszántottam egy-két barázdára valót... Alávalóság volt. Isten bocsássa meg...

LELKÉSZ: Tovább fiam.

JÓSKA: A Katona János komámnak egy lovat adtam el tavaly... Rárónak hitták... (megakad).

LELKÉSZ: Nos, fiam? Drágán adtad: az bántja a lelkiismeretedet?

JÓSKA: Az is, de legkiváltképpen az, hogy egészségesnek adtam el. Pedig kehes volt. De megvette a komám, mert bizott a szavamban... Nagy istentelenség volt tőlem, amikor sohasem vétett nekem az én jó komám - mindig emberem volt, részvétes cimborám. (Egészen kikelve magából.) Gazember vagyok no, - kutya!

LELKÉSZ: Ezt a vételkedet jóvá teheted fiam. Kárpótold Katona Jánost a kárja erejéig. Ugy tudom maradt valamelyes pénzed?

JÓSKA: Száz forintom. Hetven pengőt adott a komám a lóért - de legyen az övé mind a száz. Gondoskodják róla érdemes uram.

LELKÉSZ (megsimogatja Jóska haját): Gondoskodom fiam. Tovább!

JÓSKA (gondolkozik): Tovább?... Igaz a', agyonvertem a Nyul Mihály kutyáját, hogy ette a kukoricámat. Megbántam én azt mingyár, akkor, - de hát nagyon mérges voltam, - agyon-ütöttem.

LELKÉSZ (csodálkozva, némi szünet után): Ez is hiba, fiam, de nem vétek, nem bűn. Jogod is volt hozzá, ha kőborláson érted a kutyát.

JÓSKA: Hásze' jussom volt hozzá, de mégis igen bánt, oszt mit tudta az a szegény állat, hogy tilosba csatangol? A természetit követte. És Nyul Mihályt is hiába károsítottam meg, mert mit tehet ő róla, hogy a kutyája olyan természetű! Nem őrizheti az egész áldott napon.

LELKÉSZ: Tovább...

JÓSKA: Tovább?... (Gondolkozik).

LELKÉSZ: Nos, miért hallgatsz fiam?

JÓSKA: Csak gondolkozok. Hamarjában nem jut eszembe egyéb, - pedig vót még, vót. Ejnye no, hogy töröm csak a fejemet...

LELKÉSZ: Ne gondolj most kisebb vétségeidre - majd eszedbe jutnak ezután - elsősorban nagy, főbenjáró bűnöddel számoljunk el fiam.

JÓSKA: A legöregebbjén tul vónánk, instálom.

LELKÉSZ: Hát a gyilkosság?! - Az emberi bűnök eme legszörnyűbbike?

JÓSKA: Hogy megöltem Kiszti Mátyást? Az nagyobb vétek lenne? (Szilárd meggyőződéssel). A' nem lehet - mert nem ok nélkül tettem - megérdemelte.

LELKÉSZ (merőn néz maga elé): Várj csak, fiam... de jól figyelj reám, hogy megérts és igyekezz rajta, hogy én is megértsenek... Azt tudod, hogy az embernek Isten adja az életet?

JÓSKA: Igenis, tudom.

LELKÉSZ: És hogy avval csak ő rendelkezik. Az ő szent kezébe van letéve a halandó sorsa, tehát élete is... Értesz?

JÓSKA: Igenis, értem.

LELKÉSZ: Hátha már most valaki szentségtörő kézzel megszakitja azt az életet, amit Isten adott: mit művel az olyan? Az Ur művét rombolja, magára a Gondviselésre emel kezét... Azért a bűnök legnagyobbika.... És ezt érezned kell neked is, ha emberséges a lelked.

JÓSKA (rövid hallgatás után): Én nem csináltam Kiszttel egyebet, mint amit a bíró urak velem: vétettem a törvény ellen, hát megölnek; Kiszti Mátyás meg ellenem vétett, hát megöltem.

LELKÉSZ (közbevág): Megállj... Hát érzed mégis, hogy vétkeztél azzal, hogy öltél? - Beösmered?

JÓSKA: Hát vétkeztem, igaz, de csak a törvény ellen. Az még nem Isten ellen való vétek. Lám, a bíró urak is megölnek engem, mégse mondja senki se rájuk, hogy istentelen gonosztevők.

LELKÉSZ (zavarban, majd biztonsággal): Nekik, a te bíráidnak a törvény parancsolja, hogy kimondják rád a halálos ítéletet. De ki parancsolja neked, hogy ölj?... Ki parancsolta neked? Ösmered a tizparancsolatot?

JÓSKA: Igaz, hogy azt mondja a parancsolat, hogy ne ölj... de hát a törvény sem követi a tizparancsolatot - és a bíró se, aki az után a törvény után megyen. Mért megyen utána? Mért nem a parancsolat után?

LELKÉSZ: A bíró, az Isten kegyelméből uralkodó király nevében - Isten nevében ítél.

JÓSKA: Az én lelkem is. Van az én lelkem olyan bíró, mint a királynak bármelyik bírása. - Különb.

LELKÉSZ (méltósággal): Egy pár óra múlva Isten színe elé kerülsz! Ott is azt fogod mondani?

JÓSKA: Azt!

LELKÉSZ (kifakadva; feláll): Akkor üdvösségeddel játszol! Elkárhozol! (Magasra emeli és összekulcsolja kezét.)

JÓSKA (engesztelőleg; feláll): Ne haragudjék rám, érdemes uram, de Istennek mást, mint amit érzek, nem mondhatok. Akkor kárhozok el, ha...

LELKÉSZ (közbevág): Ha az ő szent nevében és rendelése szerint még itt e földön föl nem oldalak bűneid alól.

JÓSKA: Azt meg mért ne tenné meg a főtisztelendő ur?

LELKÉSZ: Mert bűnbánat nélkül nincs bűnbocsánat, nincs irgalom...

JÓSKA: Akkor nekem hazudnom kellene, hogy bűnbocsánatot kapjak - hogy ne kárhozzak el?... Nem értem.

LELKÉSZ: Nem is kell, nem is szabad. A tudás a Sátán birodalma, Istené a hit.

JÓSKA (összeteszi kezét; letérdel): Hiszek egy Istenben, mindenható atyában...

LELKÉSZ (puhulás jelének vélvén Jóska magábaszállását).

JÓSKA (halkan folytatja a »Hiszek-egyét«).

LELKÉSZ (halkan, kezét Jóska feje fölé tartva): Szentlélek Isten, szállj szegény bűnös szívébe s oltás bele bűnbánatot!

JÓSKA (Mély áhitattal): Szerelmes kis Jézuskám! (Halkan imádkozik.)

LELKÉSZ (összetett kézzel): Végre megváltatott! (Kis szünet.)

JÓSKA (megtörve feláll).

LELKÉSZ (megöleli, megcsókolja): Fiam, fiam!

JÓSKA: Nem, nem tudom megbánni. Igazam volt, megérdemelte.

LELKÉSZ (gyors, heves mozdulattal Jóskához lép; szünet).

JÓSKA: Azt mondta valami itt belül, - akár csak a lelkem beszélt volna fenhargon, - azt mondta a lelkem, hogy azzal beszámolhatok Istennek, amiért nem akart megáldoztatni a főtisztelendő ur, de azzal már nem, hogy olyan közel Hozzá, hazug szóra mertem kinyitni a számat.

LELKÉSZ (Jóska fenségesen naiv becsületességének hatása alatt megtántorodva áldásra emeli kezét): Ego te... (Lebocsátja karját, elfordul; magában) Nem, nem szabad. (Fenn) Egy óra múlva visszajövök - addig váltig imádkozzál... hívj segítségül a szenteket is. Én is imádkozni fogok érted. (Kifelé indul) És magamért is.

JÓSKA (az ajtóig kíséri, magában): Milyen jó ember! Áldja meg az én Istenem!

LELKÉSZ (megragadja Jóska kezét, hosszasan a szemébe néz, kimerülten, szinte suttogva beszél): Szeretlek... nem hagylak el... A viszontlátásra! (El.)

JÓSKA: Áldott jó ember!

MIHÁLY (belép): Meg vót?

JÓSKA: Meg.

MIHÁLY: Akkor jó. (Rövid szünet.) Ugy látszik, rítt is kend.

JÓSKA (szinte röstelkedve): Mert hogy olyan áldott szíve van a tisztelendő úrnak.

MIHÁLY: A' van. Becsületes ember. (Rövid szünet.) Könnyebb most a lelkinak, ugy-e?

JÓSKA (fejével int).

MIHÁLY: No csak nem kell félni ezután se. Nagy az Isten. (El.)

JÓSKA (egyedül): Ez is jó ember, igaz ember. (Asztalhoz ül.) Hogy elsajnálgatnak engemet. (Fejét csóválja.) Miért sajnálgatnak engemet? - Hisz' nemsokára vége lesz mindennek... Aztán majd nem kell váltig a Zsuzsira gondoljak, meg a jószágaimra. (Rákönyököl az asztalra.) Hej, rossz asszony, miért rontottál meg engemet?!... Lehoztam volna neked a csillagokat. (Rövid szünet.) Mér' nem volt neked elég az én szívem?!... Most majd megbüntet az Isten. - Olyan leszel, mint a bolygó árnyék, - sehol sem találod helyedet... Irgalmazzon meg neked a Mindenható. Én most már érted semmit sem tehetek... Csak hogy megbocsátok

neked... Jaj, de mit használna neked az én bocsánatom!... Hej! asszony, asszony! (Csizmája szárából pipát, zsebéből dohányzacskót vesz elő, az asztalra teszi, feláll.) Kiszáradt a torkom. (A padhoz megy, iszik a korsóból.)

MIHÁLY (belép): Kiván kend valamit? Kívánhat akármit: megteszi az igazgatóság, a fő, hogy lehetetlent ne kérjen kend... No, valami pecsenyét, egy kis jóféle borocskát, - ne restelkedjék kend, csak bátran!

JÓSKA: Nem vagyok éhes, - hanem ha éppen egy kis bort volna szives...

MIHÁLY: Lesz... Hát még? Gondolkozzék csak - ne restelje kend.

JÓSKA: Köszönöm a szivességét, nem köll egyéb.

MIHÁLY: No, tán majd eszibe jut később... Hozatom a bort. (El.)

JÓSKA (egyedül, felsóhajt): Holnap már nem ihatnék, ha akarnék se. (Megtömi a pipáját; hosszabb szünet.) Nem igen bánom én a bort se...

(Mihály és Dranczur belépnek. Mihálynak most szuronyos fegyver van a vállán és tölténytáska a derekán, Dranczur egy kancsó bort, egy poharat és kenyeret hoz, leteszi az asztalra, aztán kimegy; Mihály le s fel járkal.)

JÓSKA (mintegy magában): Hát csak egy magányos poharat hozott? (Kis szünet.)

MIHÁLY: Én most itt maradok kenddel, vigyázok kendre.

JÓSKA (szórakozottan): Vigyáz?

MIHÁLY: Az a regula... Ilyenkor már igen megszokt' gyöngülni az ember szive, - vigyázni kell, hogy kárt ne tegyen magába. (Folyton járkal.) Ha kell még valami, csak szóljon, hoz a Dranczur akármit is.

JÓSKA (némi gondolkodás után): Hát jól van, - akkor hozna még egy poharat.

MIHÁLY: Még egy poharat? (Vállat von, magában.) Mit akarhat a másik pohárral? (Kiszól.) Dranczur!

DRANCZUR (hangja): Parancs!

MIHÁLY: Hozzál még egyrendbéli poharat!

DRANCZUR (hangja): Igenis, hozom!

MIHÁLY: Sebesen! (Beteszi az ajtót, le s fel járkal.)

JÓSKA (rágyujtana, de nem fog tüzet a dohányja. Szétszedi a pipáját, nézegeti és csendes türelemmel babrálgatja): Megveszett most ez a pipa: bedugódott... Pedig kifujtam a szárát, - a pipát is kikapartam... Ahun e! Egy lik van rajta: kiégett!... Már nem győzte bevárni a gazdáját. (Csendesen leteszi a pipát.) Hát akkor nem pipálok. (Rövid szünet.)

MIHÁLY: Pipa kék kendnek?

JÓSKA: Pipa - ha vóna.

MIHÁLY (fontoskodva): Már most hol keritek én kendnek pipát - éjfél után?

JÓSKA: Hásze' nem muszáj pipázni...

MIHÁLY (némi habozás után kiveszi tölténytáskájából a saját pipáját és Jóska elé az asztalra teszi): Ehun a pipa.

JÓSKA: A kend pipája? (Hálásan int fejével és érdeklődéssel nézegeti a pipát.) Igen fájin jószág... Szögedi?

MIHÁLY: Pesti.

JÓSKA: No, meglátszik rajta. Igen akkurátus jószág, - tajtból való. (Megtömi.)

MIHÁLY: Öt pöngös.

JÓSKA (miután megtömté, leteszi a pipát.) Oszt nem restelli, ha más a szájába veszi? (Mihály vállat von:) No, mert vannak olyan kényes emberek: nem színek a más szája után.

MIHÁLY: Hát én ugyis kendnek adom azt a pipát - kendnek szántam.

JÓSKA (arrébb tolja a pipát és busan tagadólag rázza fejét.)

MIHÁLY (megszánja): Csak gyújtson rá kend, no... Nem vagyok én kényes. Szílok én kend után.

JÓSKA: Akkor jó. Köszönöm is szépen... (Rágyujt). Nagyon szeretem a pipaszót.

MIHÁLY (a tölténytáskájából dohányzacskót vesz ki és az asztalra teszi): Aztán ha kiszitta, ebből töltsön kend. Ez fájínabb. Szüz. De ne szóljon kend senkinek.

JÓSKA: Dehogya is szólok. (Élvezettel szagolja a dohányt). No mán az igaz, hogy e' szüz (kis szünet, aztán kissé arrébb tolja az egyik poharat és megfogja a kancsó fülét. Szívvel, szinte megrendülve szól). Miska bácsi!

MIHÁLY: Ne hijjon kend engem ugy. Én magyar kir. fogházőrmester vagyok.

JÓSKA (megszégyenülve): Ejnye, hogy eljárt a szám! Engedelmet kérek őrmester ur, nem akartam megsérteni, - olyan hirtelen szívü vagyok...

MIHÁLY (rövid szünet után; megáll, békítőleg beszél). Hát mi kell?... Én csak azért hujjantottam rád az előbb, hogy tudjad mi a regula... Hát most már, hogy tudod, nem bánom, hijjál Miska bácsinak, - hisz ugy is a vagyok én. Hát mit akartál?

JÓSKA: Nem merem, most már - nem merem.

MIHÁLY: No, ne okoskodjál, hisze' nem eszlek meg.

JÓSKA (bátortalanul): Hát instálom, ha meg nem sérteném... (Megtölti és arrébb tolja az egyik poharat.)

MIHÁLY: Hogy igyak?... Nem szabad. Tiltja a regula.

JÓSKA (megsejti Mihály vonakodásának igazi okát, de nem tesz rá megjegyzést): Akkor hát én se iszok. Nem tudok én magamba inni, mint a korhelyek.

MIHÁLY (rövid habozás után az asztal elé áll és lábhoz veszi fegyverét): Hát iszok no, a kedvedért.

JÓSKA (megtölti a maga poharát is, aztán felveszi és félénken lesi Mihály arcát, hogy merjen-e vele koccintani. Ez alatt lassacskán szájához emeli poharát.)

MIHÁLY (megtörli bajuszát, krárog és habozik, hogy koccintson-e, végre győz benne a szánsalom és hirtelen felkapva poharát, koccintásra nyújtja Jóskának): Ökör iszik magába, és nem magyar ember. (Koccintás. Mihály egy hajtókára kiissza).

JÓSKA (fogheggyel iszik, aztán lassan leteszi poharát).

MIHÁLY (megérti Jóska lelkiületét, humorral): Hát mér' csak ugy fogheggyel?

JÓSKA (rövid szünet után): ...Hej, csak az fáj nekem, hogy nem tekint igaz embernek az őrmester ur se...

MIHÁLY: No no...

JÓSKA: Akár az urak...

MIHÁLY: No no!...

JÓSKA: Éppen csak sajnál a jó szívével, de nem becsül, szégyell velem inni.

MIHÁLY: Hisz ittam, te csajbókos...

JÓSKA: De csak kegyelemből, - a vak is látja. Hej pedig nem vagyok én rossz ember. Isten látja lelkemet, senkinek se vétettem én igaz ok nélkül...

MIHÁLY: Ok nélkül?...

JÓSKA: Hanem hát furcsa a világ sorja - igazában megse lehet igen érteni...

MIHÁLY: Az biz furcsa.

JÓSKA: Ha valaki emberfia megöl egy másik embert, hát mindjár rá mondják: Istentelen gonosztevő! lemocskolják a becsületes emberek, még a becsületesnek is, - szégyellnek vele szóba állani, kikerülnek, mint a belpoklost. (Emelt hangon:) Azt senki se kérde, hogy kiféle volt, akit megölt? Hogy mit vétett neki? Hogy kár volt-e érte?!... Megkérek azt előbb kérdeni...

MIHÁLY: Hát miért ölted meg azt a Kisztit?

JÓSKA: Hogy miért?... Tudja az őrmester ur.

MIHÁLY: Én csak annyit tudok, hogy - pénzt vettél el tőle.

JÓSKA: Pénzt? Én?!... Egy szennyos krajcár se ragadt az én ujjamhoz. Ej, hogy jobban hisz kelmed a ráfogásnak, meg a fiskálisoknak, mint a tulajdon szavamnak!... Nagyon fáj ez nekem.

MIHÁLY: Hát miért csináltad igazában? Hallom hát!

JÓSKA: Hogy miért? Hásze' elmondtam a törvényen.

MIHÁLY: De mégis... nekem!

JÓSKA: Elvette a glébámat és az asszonyomat. Hát nem elég ez? Van-e még egy ilyen istentelen zsvány a világon?!... (Csendesen.) Amikor sohse vétettem ellene, az utolsó pipa dohányomat is odaadtam neki, ha kérte, akár az édes testvéremnek.

MIHÁLY: Oszta a törvényen nem hittek neked?

JÓSKA: Nem. Váltig kuniroztak, hogy hazudok. Hát rájuk hagytam: jó mondok, hazudok... én nem huzakodok az urakkal.

MIHÁLY (fegyverét végig fekteti az asztalon, leül és megtölti a poharakat, kis szünet mulva): Én hiszek ám neked Jóska... Egészségedre váljék, cimborá! (Koccintanak, isznak.)

JÓSKA: Éltesse az isten, őrmester ur!

MIHÁLY: Mit urazol engem? Mondtam már, én neked csak Mihály bácsi vagyok.

JÓSKA: Mihály bácsi, én édes jó bátyám, megiszolgalom kendnek a másvilágon, hogy nem vetette meg a barátságomat.

MIHÁLY (kezet fog vele): Pedig én mindenféle emberrel szóba nem állok pajtás!

JÓSKA: De még én sem... Azért, mert megöltem Kiszti Mátyást, igaz ember vagyok én. Mert hát kit öltem meg? Egy lélek nélkül való istentelen rablót. Véték az?... Leszurják a disznót, a marhát: az szabad. Pedig mit vétett az embernek az a szegény állat? Ki tudná azt megmondani? - Senki. Pecsénye kell az embernek, hát leöli az ártatlan állatot: csak azért. Rá fogja, hogy nincs lelke, hát ölheti... Hát Kiszti Mátyásnak tán vót?! Annyi se, mint a

farkasnak. Mert a farkas csak akkor tépi szét a birkát, ha éhes. Aki leüti az ilyen embert, az akasztófára való gyilkos, de aki ellövi a szoptatót a bornyaitól!... nohát az szabad. (Egyet suhint a kezével s leül.)

MIHÁLY: Jól beszélsz nagyon... Én is szeretem a pecsenyét, de ami igaz, az igaz!

JÓSKA: Okát tudom én adni annak, hogy öltem. (Kis szünet.) Mikor agyoncsaptam a Nyul Mihály kutyáját, - hogy ötte a kukoricámat, - oszt kinjában rám nézett a két eleven szemével, mintha csak azt kérdezte volna: »Mér öltél meg engem, bántottalak én?« No, nem tudtam volna neki felelni. De Kiszti Mátyásnak megmondhattam volna, ha lett volna ideje kérdezni. De nem volt. Hamarosan lecsaptam, oszt most itt ülök. És nem mar a lelkem egy csöppet se. Jól beszélek-e, Mihály bácsi?

MIHÁLY: Akkurátusan. (koccintanak, isznak.)

JÓSKA: Kialudt a pipám a sok beszédben... Most hát rágyujtanék erre a muskotályra, ha szabadna. (hirtelen.) De kend is szíhatnék tán, oszt nincs pipája.

MIHÁLY: Nem szabad nekem most pipálni. Nem látod, hogy d i n c b e vagyok?

JÓSKA (miután kiveri és újra megtömi a pipáját): Csak egy szippantást.

MIHÁLY (átveszi a pipát): No vagy kettőt, aztán visszaadom. (rágyujt.)

JÓSKA (tuláradó érzelemmel): Mihály bácsi!...

MIHÁLY: Mi az öcsém?

JÓSKA: Semmi. Csak úgy eszembe jutott valami.

MIHÁLY (visszakinálja a pipát): No, most már te szidd.

JÓSKA: Majd.

MIHÁLY: Ne okoskodj, én még szíhatok eleget, máskor is.

JÓSKA: Az is igaz. (Szi.) Ajha, de finom! Táskányi?

MIHÁLY: Cigándi. A paptul való.

JÓSKA. No, annak híres dohányja van: a papnak. (tölt és kínálkozik) Miska bá!...

MIHÁLY: Ne olyan szaporán, öcsém, mert én már vén vagyok, még be talállok rugni.

JÓSKA: Nem úgy néz ki, bátya.

MIHÁLY: Hásze' még vág a bajusz, vág, szó sincs róla. (koccintanak, isznak.)

JÓSKA: Igen szeretem a pipaszót... Ezt az egyet sajnálom, be is vallom.

MIHÁLY: Tán csak lesz dohány a másvilágon is... Vagy ha nem, hát lesz valami jobb.

JÓSKA (elmosolyodik): Pipa ott aligha lesz... (komolyan, meggyőződéssel) De hogy más-különbén jobb dolga lesz ott a szegény embernek: azt magam is hiszem.

MIHÁLY: Ott egy gyékényen árul a paraszt a királylyal. (nevet.) Furcsa lesz a! Pedig úgy lesz valahogy.

JÓSKA: Én ott se ennék az urakkal egy tálból cseresznyét. Minek a?

MIHÁLY: Hát biz' semminek. Bolond aki ágaskodik. Jobb is a gyöpön, mint a kanapádén... kiváltképen, ha nincs kanapádé. (szünet.)

JÓSKA (suhint a kezével): Csak az bánt, hogy leberetválík a félfejemet... Mert beretválík, ugy-e?

MIHÁLY: Le.

JÓSKA: Nagy csufság az!

MIHÁLY: Mindegy az már, öccse. Ne gondold rá.

JÓSKA: Mán nekem nem mindegy. Minek is csufítják el az embert, valameddig ember?!

MIHÁLY: Ne gondold rá!

JÓSKA: Hát ez az egy bánt, bevallom, nem tudom megszokni.

MIHÁLY: De azért nem félsz?

JÓSKA (szinte sértődve): Én?... Kitől?... Csak Istentől félhetnék. Az pedig a mi irgalmas apánk. Meg fog büntetni, az igaz, de csak úgy, ahogy megérdemlem. Azt meg kiállom - szívesen kiállom, ha egyszer megérdemlem. Igaz-e?

MIHÁLY: Való szent igaz. (Tölteni akar, de már nem adja a kancsó, feláll, fegyverét vállára veszi.)

JÓSKA: Mán meg mén, Mihály bácsi? Ne menjen még, az Isten is megáldja... Olyan jó most, hogy Isten igazába kibeszélhettem magamat.

MIHÁLY: Maradok én. Csak megfejeljük ezt e. (Felkapja a kancsót és kikiált az ajtón.) Dranczur!... Dranczur!... Alszik a kutyafulü, pedig inspekciós... Dranczu-u-ur!

DRANCZUR hangja: Parancs! (Álmosan, tántorogva belép.)

MIHÁLY: No, hires mákvirág!

DRANCZUR (katonásan jelentve): Örmester urnak jelentem alásan, minden rendben!

MIHÁLY: Honnan tudod? Hisz aludtál, disznó fia! Holnap reportra, egyen meg a... Bort hozol ebbe a kancsóba: teli.

DRANCZUR: Értem alásan. Bort hozok a kancsóba: teli. (Átveszi a kancsót.)

MIHÁLY: Marsss! (Dranczur el.)

JÓSKA: Most megbünteti Mihály bácsi szegényt?

MIHÁLY: A fene, csak ijjesztgetem egy kicsit. Jó fiu e' nagyon.

JÓSKA: Ej no - elfelejtettem valamit!...

MIHÁLY: Hát maj visszagyün a Dranczur.

JÓSKA: A csizmám...

MIHÁLY: Mi bajod vele?

JÓSKA: Ki talál száradni, oszt megtörik... Meg kéne kenni. Épen szombat van, - most az ideje.

MIHÁLY: Ne bánd most már. Minek?

JÓSKA: Mert, hogy úgy se viselhetem többet?... Mindegy a. Azért, mert nekem meg kell halni, nem szükséges, hogy a csizmám is elpusztuljon.

MIHÁLY: Ugy se viszed magaddal.

JÓSKA: Mindegy a! Lesz valakié, hát ne károsodjék.

MIHÁLY: Elkótyavetyélik.

JÓSKA: Akié lesz, azé lesz... Meg szeretném kenni.

MIHÁLY: Hát ha épen akarod, hozatok hájat egyszeribe. (Dranczur belép a kancsóval s leteszi az asztalra.)

JÓSKA: Őrmester ur, ne adnánk neki is egy kortyot? (Megtölti a maga poharát. Dranczur mosolyog Mihályra.)

MIHÁLY: Ihatik. Megengedem.

JÓSKA: Hát ha nem röstelli, komám...

MIHÁLY: Micsoda? Röstelli?... Ihatol vele, Dranczur, - böcsülettel ihatol: én mondom neked, az öregapád.

DRANCZUR (koccint Jóskával): Isten áldja!... (egy hajtókára kiüríti poharát, kezét fog Jóskával, azzal távozni akar.)

MIHÁLY: Állj! Hájat hozol.

DRANCZUR: Hájat? Hol vegyek ilyenkor: hajnal felé?

MIHÁLY: Az a te dolgod, de háj legyék.

DRANCZUR: Lesz. (El.)

MIHÁLY: Addig, míg vissza nem gyün ez a nyavalyás, nem tehetem le a fegyvert, a jó példa miatt. (Tölt.) Egy kortyot azért addig is ihatunk. Isten éltesen öcsém! (Isznak.) Jó bor. Magam válogattam néked. Ki hitte volna, hogy magamnak is válogatom? ... No, mert nem igen tudhattam, hogy becsületes ember vagy; honnan tudhattam volna fiam?...

JÓSKA (kezet fog vele): Édes, lelkem bátyám!...

MIHÁLY: Mert itt minálunk jobbára csak bitangok szoktak megfordulni.

DRANCZUR (belép, jelentve): Őrmester urnak jelentem alásan, meghoztam a hájat (leteszi az asztalra.)

MIHÁLY: Jól van. De most már kotródjál szaporán!

DRANCZUR (Jóskához): Köszönöm a szivességit, koma.

JÓSKA: Én köszönöm a hájat.

DRANCZUR: No, Isten áldja! (El.)

MIHÁLY (fegyverét az asztalra teszi, megereszti tölténytáskája sziját, nyujtózkodik): Hát most már békével volnánk. (Leül vele szembe, szünet.) Nagyon szeretlek én téged, fiam. Olyan háládatos jó képed van: kettőt se láttam én olyat. (Kézfogás.)

JÓSKA (hogyan leplezze megindulását, a fogashoz lép, leveszi róla csizmáját és visszaül előbbi helyére, figyelmesen vizsgálja, tapogatja): Még nincs benne hiba. Azonmód olyan, mint az uj... Pipázzék most kend, Miska bácsi... (átadja a pipát.) Dologba' nem tudok pipázni. (Keni.)

MIHÁLY (pipázva hátradül székén és érdeklődik Jóska munkáját.)

JÓSKA (folyton kenetgetve): Igen fájin portéka... akár a patyolat: olyan tiszta a bőre.

MIHÁLY: Az a.

JÓSKA: Tapintsa csak meg, bátya.

MIHÁLY (megteszi): Ühüm. Akármi legyek, ha nem kordovány.

JÓSKA: Kordovány... Oszd a munkája is... Csuli csinálta a birónak remekbe.

MIHÁLY: A Csuli? A sánta Csuli?

JÓSKA: Ippeg hogy ő. Igen böcsületes mesterember. Drágás, de böcsületes. (Szünet.)

MIHÁLY: Osztán hogy lett mégis a tied - a biró csizmája?

JÓSKA: Hát mer' hogy csak öt ránc van rajta. A birónak hat kellett. (Nevet.) Hát megvettem én, nekem elég vót az öt ránc is... mert úgy se a ránc teszi. Igaz-e?

MIHÁLY: Biz a' nem. Mennyi vót?

JÓSKA: Csak nyolc. A birónak tiz lett volna, de hát hogy én szegényebb ember vagyok - meg nem az én lábamra szabták, hát... No, megkentem. (Felkel, visszaakasztja a csizmát, aztán visszaül.)

MIHÁLY (visszaadja a pipát.)

JÓSKA (bólint és szi, aztán tölt, isznak.)

MIHÁLY: A jó bor igen jó dolog: szeretem. (Isznak.)

DRANCZUR (belép): Örmester urnak jelentem, a főtisztelendő ur -

JÓSKA (leteszi a pipát.)

DRANCZUR: ... az őrszobában vár, azt kérdezteti, gyühet-e?

JÓSKA (feláll): Gyühet.

MIHÁLY (vállára veszi fegyverét és megszorítja derékszíjját, Dranczurhoz): Ne szólj szám, nem fáj fejem. Elengedem a reportot a Jóska kedviért.

DRANCZUR: Megköszönöm alásan, örmester ur. (Jóskához): Áldja meg az Isten, koma. Ha nem látnám többet, hát...

MIHÁLY (rosszul leplezett megindulással Dranczurhoz): Eredj mán a pokolba! Ki az ördög kíváncsi rád?! (Dranczur bucsut intve Jóskának, el. Mihály összeszedi magát, keményen.) Hát mán most én is bucsuzkodok.

JÓSKA (szomoruan): Már elmegy?

MIHÁLY (ellágyulva): Végig veled maradok, de a főur előtt nem bucsuzhatnék el tőled kedvemre. (Kezet nyújt.) A jó Isten áldjon meg!

JÓSKA (meghatottan): Megálljon még, Miska bácsi. (Mihály lábait nézi és elégedetten bólint, - akadozva, bátortalanul): A csizma... remekbe varrta Csuli a birónak... akkurát olyan, mint az uj... Oszta nékem senkim sincs már a világon... (Elful, csendesen zokog.)

MIHÁLY (érzelmeivel küzdök, szemöldöke rángatózik.)

JÓSKA (félreértve Mihály arcjátékát): Ha megsértettem, ne haragudjék, nem akartam... meg-tévesztettem...

MIHÁLY (megöleli): Köszönöm a csizmát, fiam! Gyönyörű az a csizma nagyon. (Elbődül.)

LELKÉSZ (csodálkozva megáll az ajtóban.)

MIHÁLY (a lelkészhez): Soha még csak nem is láttam én ilyen igaz embert, áldjon meg az én jó Istenem. (Kiszakítja magát Jóska öleléséből, felemeli öklét, remeg a szenvedélytől.) Kuvasz a törvény. Akasszanak fel engemet is, de kuvasz, kuvasz!... Ne félj az Istentől, Jóska fiam, ne félj! (Gyorsan el.)

LELKÉSZ (elmélyedve magában, aztán hirtelen): Készülj fiam utolsó utadra!

JÓSKA: Előbb egy kicsit igazítok magamon, ha megengedi főtisztelendő, érdemes uram. (Sietve felrántja csizmáját, ünneplő köntöst vesz magára, majd egy kis fésűvel igazít haján és bajuszán, aztán letakarítja az asztalt, a pad alá állítván a boros kancsót és poharakat.)

LELKÉSZ (csudálkozva lesi minden mozdulatát.)

JÓSKA: Készen vagyok, főtisztelendő uram.

LELKÉSZ (csókra nyújtja a feszületet. Jóska mohón csókolja.)

JÓSKA: Szerelmetes Jézuska, aki megváltottál bennünket bűnös embereket! - Én Üdvözítőm, osztályosom a szenvedésben: pártfogolj Te engem az én uram Istenem előtt!... Szerelmetes Jézuskám! (Térdre hull és halkán, megtörve imádkozik.)

LELKÉSZ (rövid szünet és töprengés után): Nem örült - nem megátalkodott. Lelke beszél belőle, amelybe embernek belelátnia nem adatott. (Magasra emeli a feszületet.) Uram, Nálad a büntetés, Nálad a kegyelem. Ha helytelenül cselekszem, büntess meg engem... (A még mindig térden imádkozó Jóska feje felett áldólag emeli fel kezét.)

JÓSKA (mintegy ihletten, a magasba néz): Istenem!...

LELKÉSZ: Ego te absolvo... (stb.)